

สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑

นายพงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์*
วิทยาการชำนาญการ
สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ความเป็นมา

ตามกฎหมายเดิมให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๐ กรณีหนึ่ง และอำนาจพนักงานอัยการที่ยื่นฟ้องคดีอาญาในคดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร มีอำนาจเรียกทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญหายไปเนื่องจากการกระทำผิดแทนผู้เสียหายได้ตามมาตรา ๔๓ อีกกรณีหนึ่งเท่านั้น

เหตุผลสำคัญที่มาตรา ๔๓ จำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของพนักงานอัยการในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายได้ เฉพาะคดีความผิดเพียง ๙ ฐานความผิดตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๔๓ และให้สิทธิเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาของผู้เสียหายสูญหายไปเนื่องจากการกระทำความผิดโดยตรง ไม่ได้ให้มีอำนาจเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ แทนผู้เสียหายนั้น เป็นเพราะคดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร รวม ๙ ฐานความผิดตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๔๓ เมื่อจำเลยกระทำความผิดทางอาญาย่อมเป็นการกระทำละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้เสียหายอยู่ในตัว และการพิพาทตามคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายนั้นก็เป็นการพิพาทภาคีส่วนแพ่งซึ่งศาลอยู่ในบังคับแห่งมาตรา ๔๖ ที่จำกัดถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพาทภาคีส่วนอาญาอยู่แล้ว

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยเพิ่มเติมหลักการใหม่กำหนดไว้ในมาตรา ๔๔/๑ ว่าในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพใน ร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา ขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ จึงเป็นกรณีที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและประหยัดเวลามากยิ่งขึ้น

*นิติศาสตร์บัณฑิต, ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, เนติบัณฑิตไทย

สาระสำคัญของสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ตามมาตรา ๔๔/๑

แนวคิดและทฤษฎีในการเรียกค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงแนวคิดของการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญาของรัฐ ดังนั้น จึงต้องศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา เสียก่อน เพื่อให้สามารถเข้าใจสาระในการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ตามมาตรา ๔๔/๑ ได้ดียิ่งขึ้น

๑. หลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีแพ่งและหลักการดำเนินคดีอาญา มีข้อที่แตกต่างกันในเรื่องของการดำเนินคดีหลายประการ จึงทำให้มีการแยกศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน ในส่วนนี้จึงขออธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างของวัตถุประสงค์แห่งการดำเนินคดี

๑.๑ หลักการดำเนินคดีแพ่ง

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายเอกชน คือ กฎหมายที่กำหนดความเกี่ยวพันทางกฎหมายหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเอกชนซึ่งมีต่อกัน ฉะนั้นเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่เอกชน บุคคลที่ได้รับความเสียหายจะต้องดำเนินการบังคับสิทธิติดต่อผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายเอง ความรับผิดชอบในทางแพ่งจึงเป็นเรื่องของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมุ่งในทางเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงฐานะเดิมให้มากที่สุด การเริ่มต้นของการดำเนินคดีแพ่งอาจเริ่มขึ้นจาก

(๑) มีข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ในทางแพ่ง

(๒) มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล

๑.๒ หลักการดำเนินคดีอาญา

การกระทำความผิดทางอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไปถือว่าเป็นการกระทำความผิดต่อความสงบสุขของรัฐ ดังนั้น การป้องกันและการปราบปรามการกระทำความผิดจึงตกเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของรัฐที่จะต้องทำหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบป้องกัน ตลอดจนนำตัวผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษ

เมื่อการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการกระทำที่กระทบต่อการอยู่ร่วมกันอันเป็นเรื่องของส่วนรวมที่รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ผู้ใดกระทำความผิดอาญาผู้นั้นจะต้องถูกลงโทษโดยรัฐและรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจลงโทษอาญาแก่บุคคล กฎหมายอาญาจึงจึงเป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน ดังนั้น กฎหมายอาญาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบและความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

๒. คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือ หากมูลเหตุการกระทำความผิดอาญาใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วย จึงจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้น เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “**ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์.....**” เห็นได้ว่า กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องต่อศาลตาม มาตรา ๔๔/๑ วรรคหนึ่ง ต้องเป็นกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น ดังนั้น ในคดีที่ผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายคนหนึ่งจะใช้สิทธิยื่นคำร้องตาม มาตรา ๔๔/๑ ในคดีที่ผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งยื่นฟ้องเป็นโจทก์ไม่ได้ และหากเป็นคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลด้วยตนเองตามอำนาจที่ตนมีอยู่ใน มาตรา ๒๘ (๒) ผู้เสียหายย่อมไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องตาม มาตรา นี้ได้

ข้อสังเกต ผู้เสียหายที่จะใช้สิทธิยื่นคำร้องตาม มาตรา ๔๔/๑ ไม่จำเป็นต้องร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๐ แต่หากผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมตาม มาตรา ๓๐ โจทก์ร่วมก็ยังสามารถใช้สิทธิในการยื่นคำร้องตาม มาตรา ๔๔/๑ ได้ด้วย จึงมีผลเท่ากับผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ทั้งในคดีส่วนแพ่งและคดีส่วนอาญา

๓. ผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) ให้นิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้ว่า หมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ซึ่งบัญญัติใน มาตรา ๔ มาตรา ๕ และ มาตรา ๖

ซึ่งบทนิยามดังกล่าวกลับไม่มีความชัดเจนทำให้ในทางปฏิบัติมีการโต้เถียงและตีความความเป็นผู้เสียหายออกเป็นหลายนัยยะ และก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาความเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ซึ่งในทางปฏิบัติศาลไทยได้วางหลักเรื่อง “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” ไว้เป็นส่วนประกอบหนึ่งในการพิจารณาถึงความเสียหายที่แท้จริงสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาเป็น “ผู้เสียหาย” โดยการตีความขยายของคำว่าผู้เสียหายออกไป และสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา

เดิมหากไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ย่อมไม่เป็นผู้เสียหายตาม มาตรา นี้ จึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องตาม มาตรา ๔๔/๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๐๐/๒๕๕๘ จำเลยและ ส. ต่างขับรถจักรยานยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้รถจักรยานยนต์ที่จำเลยและ ส. ขับเฉี่ยวชนกันทำให้ได้รับความเสียหายทั้งสองคัน เมื่อ ส. มีส่วนประมาทด้วย ส. ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ไม่มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา ๔๔/๑

ต่อมาได้มีแนวคำพิพากษาที่ได้อธิบายโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ซึ่งได้วางหลักเกี่ยวกับผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอตาม มาตรา ๔๔/๑ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๐๐/๒๕๖๐ ป.วิ.อ. มาตรา ๔๔/๑ บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต

ร่างกาย จิตใจหรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้" **เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์จะช่วยให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายในทางแพ่งได้รับความสะดวกรวดเร็วในการได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งเป็นอีกคดีหนึ่ง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาจะได้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน** โดยให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนืองไปได้เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็วดังที่ปรากฏในหมายเหตุท้าย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิ.อ. (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ.๒๕๔๘ นั้น แม้ตาม ป.วิ.อ. ได้มีคำอธิบายคำว่าผู้เสียหายไว้ในมาตรา ๒ (๔) ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้เสียหาย หมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔, ๕ และ ๖" แต่ข้อความตามมาตรา ๔๔/๑ ที่บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้น ย่อมมีความหมายในตัวเองว่า หมายถึง ผู้ที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน จึงมีความหมายที่แตกต่างชัดกับความหมายของผู้เสียหาย ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒ (๔) การตีความคำว่าผู้เสียหายตามมาตรา ๔๔/๑ จึงไม่ต้องถือตามความหมายเช่นเดียวกับมาตรา ๒ (๔) ทั้งนี้เป็นไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑ ที่บัญญัติว่า "ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าคำใดมีคำอธิบายไว้แล้วให้ถือตามความหมายดังได้อธิบายไว้ เว้นแต่ข้อความในตัวเองจะขัดกับคำอธิบายนั้น" ดังนั้นการพิจารณาว่าผู้ใดจะมีสิทธิยื่นคำร้องต้องพิจารณาจากสิทธิในทางแพ่ง ไม่ใช่กรณีที่จะนำความหมายของคำว่า ผู้เสียหายในทางอาญา เช่น เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๕ (๒) มาบังคับใช้ สำหรับคดีนี้ผู้ร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนมา ๒ ส่วน คือ ค่าเสียหายของรถยนต์ของ ผ. และค่าขาดรายได้จากการใช้รถ สำหรับค่าเสียหายของรถยนต์ ผ. เป็นผู้เสียหายในฐานะเจ้าของรถ เมื่อ ผ. ถึงแก่ความตายไปแล้ว สิทธิในการเรียกค่าเสียหายเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ผู้ร้องเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ ผ. จึงใช้สิทธิในฐานะทายาทเรียกค่าสินไหมทดแทนส่วนนี้ได้ และค่าขาดรายได้การใช้นั้น ผู้ร้องในฐานะภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ ผ. เป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตัวของผู้ร้องเองตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๔๓ วรรคสาม และมาตรา ๑๔๖๑ วรรคสอง ผู้ร้องจึงมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนส่วนนี้ได้เช่นกัน ส่วนความประมาทของ ผ. นั้น เป็นข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น ไม่ทำให้สิทธิของผู้ร้องที่จะขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหมดไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๗๒/๒๕๖๒ แม้ข้อเท็จจริงจะฟังเป็นยุติว่าโจทก์ร่วมเป็นผู้ก่อให้เกิดจำเลยที่ ๒ กระทำความผิด โจทก์ร่วมจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยสำหรับความผิดฐานพยายามฆ่า จึงไม่มีอำนาจเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการตามมาตรา ๓๐ แต่อย่างไรก็ตาม แม้โจทก์ร่วมจะไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย แต่ผู้เสียหายยังคงมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยที่ ๒ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตามมาตรา ๔๔/๑

๔. ค่าสินไหมที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้

ค่าสินไหมที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้นั้น เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาของจำเลย จึงถือว่าเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิด ทั้งตาม ป.วิ.อาญา มาตรา ๔๗ บัญญัติให้คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดจึงต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๘ ถึง ๔๔๘ ทำให้ผู้เสียหายเรียกค่าสินไหมทดแทนได้อย่างกว้างขวาง

ตัวอย่าง ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ค่าขาดไร้อุปการะ ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย ค่าขาดแรงงาน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๔๓, ๔๔๕

ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่ตนต้องเสียไป ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดแรงงาน และรวมทั้งค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินอีก ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๔๔ - ๔๔๖

๕. อันตราย ความเสื่อมเสียและความเสียหาย ต้องเกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดของจำเลย

ถ้อยคำตามมาตรา ๔๔/๑ วรรคหนึ่ง ที่กฎหมายบัญญัติว่า "...ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับ อันตราย แก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหาย ในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดของจำเลย..." นั้น แสดงให้เห็นว่ากฎหมายได้กำหนดเป็นเงื่อนไขสำคัญด้วยว่า อันตราย ความเสื่อมเสีย และความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้เสียหาย จะต้องเกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยด้วย หมายความว่า อันตราย ความเสื่อมเสีย และความเสียหายนั้น **ต้องเป็นผลโดยตรงของการกระทำความผิดของจำเลยด้วย** ดังนั้น หากอันตราย ความเสื่อมเสีย และความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้เสียหายไม่สัมพันธ์กับการกระทำความผิดของจำเลยตามทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) กรณีย่อมไม่เข้าเกณฑ์ที่จะถือว่าแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง ความเสียหายในทางทรัพย์สินของผู้เสียหายนั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยที่ผู้เสียหายจะมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา ๔๔/๑ วรรคหนึ่ง ได้

๖. ศาลที่จะยื่นคำร้อง

มาตรา ๔๔/๑ วรรคหนึ่ง กำหนดหลักเกณฑ์ของศาลที่ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องไว้เป็นพิเศษว่า "...ยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา" ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

(๑) ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา หลักเกณฑ์ข้อนี้กำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา ซึ่งก็คือศาลที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องขอให้จำเลยรับผิดทางอาญานั้นเอง ผู้เสียหายจะนำคำร้องนี้ไปยื่นต่อศาลซึ่งมีอำนาจชำระคดีแพ่งเหมือน

เช่นที่กฎหมายรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในกรณีที่ผู้เสียหายจะยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วยตนเองดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๐ ไม่ได้

(๒) ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาโดยไม่ต้องคำนึงว่าศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญานั้นจะเป็นศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญาธนบุรี หรือศาลชำนาญพิเศษอื่น ๆ ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือศาลล้มละลายก็ตาม ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าคำร้องในคดีส่วนแพ่งของผู้เสียหายจะมีทุนต่ำหรือสูงมากเท่าใดก็ตาม

ข้อสังเกต ปัญหาคำขอเรียกค่าสินไหมทดแทนมีทุนทรัพย์เกินอำนาจศาลแขวงคดีอาญาที่ฟ้องต่อศาลแขวงและผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้

๗. การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา ๔๔/๑ วรรคหนึ่ง รวมถึงการขอให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินที่สูญหายไปเนื่องจากการกระทำความผิดของจำเลยด้วย แต่ถ้าพนักงานอัยการได้ขอให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาแทนตามมาตรา ๔๓ แล้ว ผู้เสียหายจะขอให้เรียกทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้ (มาตรา ๔๔/๑ วรรคสาม)

ข้อสังเกต แม้จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินที่สูญหายไปเนื่องจากการกระทำความผิดของจำเลย ที่พนักงานอัยการขอไว้ตามมาตรา ๔๓ ไว้แล้ว แต่ค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่น เช่น ดอกเบี้ยของต้นเงิน หรือดอกเบี้ยผิดนัด ผู้เสียหายจึงมีสิทธิขอให้จำเลยชดใช้ได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา ๔๔/๑ วรรคสาม

๘. กรอบระยะเวลาของการยื่นคำร้อง

มาตรา ๔๔/๑ วรรคสอง กำหนดกรอบระยะเวลาการยื่นคำร้องขอว่า "การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยาน ให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี..."

ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๔/๑ วรรคสอง ดังกล่าว กฎหมายได้กำหนดกรอบระยะเวลาของการยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไว้ โดยขึ้นอยู่กับว่าเป็นกรณีที่ต้องสืบพยานหรือไม่ ดังนี้

(๑) กรณีที่มีการสืบพยาน

มีการสืบพยานนั้น ได้แก่ กรณีที่ศาลสอบถามคำให้การจำเลยตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง แล้ว จำเลยให้การรับสารภาพ แต่ข้อหาในความผิดที่จำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ ๕ ปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ซึ่งศาลอยู่ในบังคับแห่งมาตรา ๑๗๖ วรรคหนึ่ง ที่ต้องฟังพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงกรณีหนึ่ง และกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ยอมให้การซึ่งถือว่าจำเลยให้การปฏิเสธ อัน

เข้าเกณฑ์เป็นกรณีที่ต้องสืบพยานโจทก์และสืบพยานจำเลยดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๔ อีกกรณีหนึ่ง ในกรณีที่มีการสืบพยานเช่นที่กล่าวมานี้ มาตรา ๔๔/๑ วรรคสอง ตอนต้นได้กำหนดกรอบระยะเวลาของการยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนว่า "ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน" ดังนั้น หากศาลสืบพยานไปแล้ว ย่อมพ้นกำหนดเวลาที่ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอได้ตามมาตรา ๔๔/๑ วรรคสอง

(๒) กรณีที่ไม่มี การสืบพยาน

กรณีที่ไม่มี การสืบพยานนั้น หมายความว่า กรณีที่คดีนั้นเมื่อศาลสอบถามคำให้การจำเลย ตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง แล้ว ปรากฏว่าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง และคดีนั้นมีใช้คดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ ๕ ปี ขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ซึ่ง มาตรา ๑๗๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้" ซึ่งหากเป็นคดีในลักษณะเช่นนี้ ย่อมเข้าเกณฑ์เป็นกรณีที่ศาลจะพิพากษาคดีโดยไม่มี การสืบพยาน และต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๔๔/๑ วรรคสอง ที่กฎหมายกำหนดกรอบระยะเวลาการที่ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนแก้ตนว่า "ให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี"

๘. คำฟ้องของผู้เสียหายถือเป็นคำฟ้องตาม ป.วิ.พ. โดยผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดี ส่วนแพ่ง คำร้องต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้ (มาตรา ๔๔/๑ วรรคสอง) ที่ว่าคำร้องนั้นต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ (มาตรา ๔๔/๑ วรรคสาม) ดังนี้ ผู้เสียหายจะขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดฐานอื่นนอกจากฐานความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้

๙. การพิจารณาส่วนแพ่ง ผู้เสียหายกับจำเลยอาจตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลชั้นต้นย่อมพิพากษาตามยอมไปได้ โดยคดีส่วนอาญาคงพิจารณากันต่อไปได้

๑๐. การอุทธรณ์ฎีกาคดีส่วนแพ่ง

การยื่นคำร้องขอตามมาตรา ๔๔/๑ ผู้เสียหายย่อมอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่ง ส่วนการยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมตามมาตรา ๓๐ ผู้เสียหายย่อมอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนอาญา ดังนี้ หากผู้เสียหายยื่นคำร้องตามมาตรา ๔๔/๑ โดยไม่ได้ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วย เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องทั้งคดีอาญาและคดีส่วนแพ่ง ผู้ร้อง (ผู้เสียหาย) ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์เฉพาะคดีส่วนแพ่งเท่านั้น

๑๐.๑ กรณีมีการอุทธรณ์หรือฎีกาเฉพาะคดีส่วนแพ่ง

ในชั้นอุทธรณ์ สิทธิในการอุทธรณ์คดีส่วนแพ่งอยู่ในบังคับ ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๔ ประกอบ ป.วิ.อาญา. มาตรา ๔๐ กรณีทุนทรัพย์ค่าสินไหมทดแทนที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท ย่อมต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๔

ในชั้นฎีกา การฎีกาคดีส่วนแพ่งต้องได้รับการอนุญาตจากศาลฎีกาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๗

๑๐.๒ กรณีคดีส่วนอาญาขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา คดีส่วนแพ่งย่อมไม่ต้องห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาด้วย ดังนี้ ในชั้นอุทธรณ์แม้ทรัพย์ที่พิพาทกันไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท หรือในชั้นฎีกาไม่ได้รับอนุญาตจากศาลฎีกาก็ย่อมไม่ต้องห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑ - ๒ (มาตรา ๑ - ๑๕๖). พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๙.

วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. กฎหมาย วิ.อาญา พิสดาร. กรุงเทพมหานคร: หจก.แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๖๔.

ข้อมูลออนไลน์

สาธิตา คูลิเมคิน และธานี วรภัทร์. ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑. สืบค้น เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๕, จาก <https://grad.dpu.ac.th/upload/content/files>

กฎหมาย

ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา